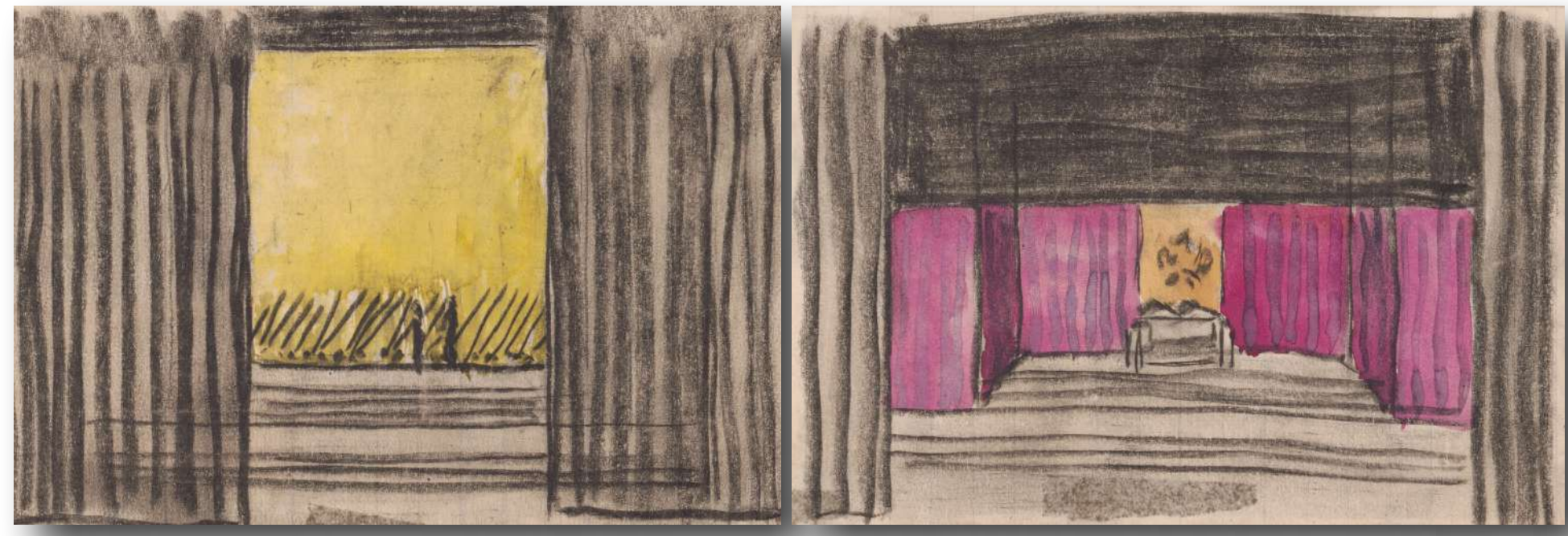

theatres

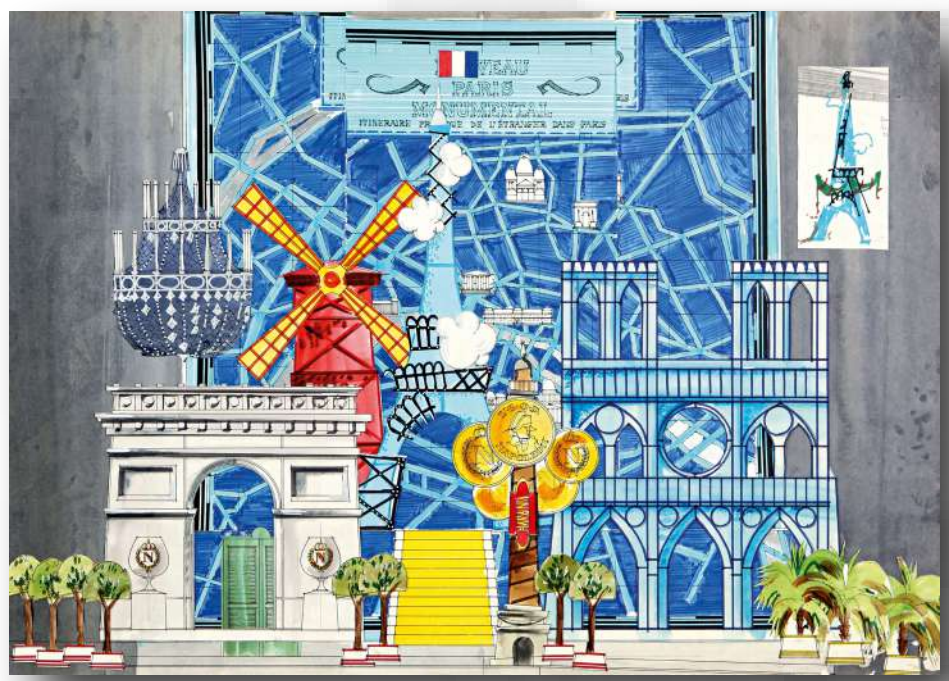
Scénografia

Autor scénického návrhu **Ludovít Hradský**
William Shakespeare: **HAMLET**
Slovenské národné divadlo Bratislava
4. 2. 1925
Réžia Miloš Nový
Foto Múzeum Divadelného ústavu / Projekt Digitálne múzeum

O základné piliere slovenskej scénografie, jej formovanie a nasledujúci vývoj sa pričínili najmä architekt **Ludovít Hradský**. Jeho najvýznamnejším scénografickým počínom bola scénografia k Shakespearovmu *Hamletovi* z roku 1925. Využitím architektonických princípov vytvoril funkčnú scénu.

V 30. rokoch vývoj scénografie ovplyvnili aj scénografické koncepcie českého architekta, scénografa a pedagóga **Františka Tröster**a. Monumentálne javiskové prvky sa prezentovali v rôznych dynamizujúcich a perspektívnych pohľadoch.

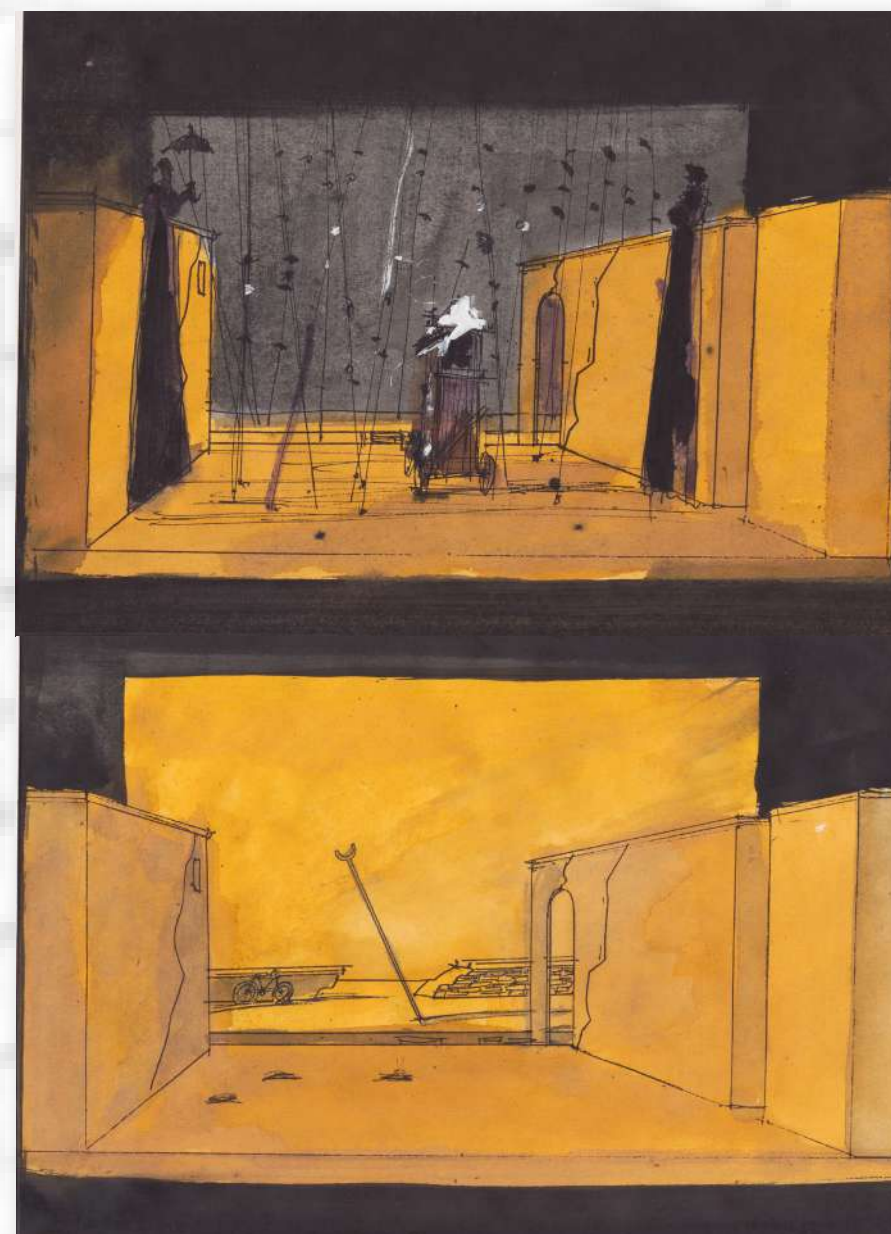
Autor scénického návrhu **Otto Šujan**
Franz Lehár: **VESELÁ VDOVA**
Divadlo Nová scéna Bratislava 14. 12. 1985
Réžia Branislav Kriška
Foto Múzeum Divadelného ústavu / Projekt Digitálne múzeum

Otto Šujan, **Ján Hanák** a **Pavol Mária Gábor** tvorili trojicu prvých absolventov odboru scénografia na Slovensku. **Otto Šujan** vnímal scénický priestor prostredníctvom architektonických východísk. Jedným z jeho základných princípov bolo prepájanie javiska s hľadiskom.

Vladimír Suchánek často využíval monumentalizujúce koncepcie a modeláciu priestoru. Presvedčivú scénu vytvoril k Dostojevského inscenácii *Idiot* (Slovenské národné divadlo Bratislava, 1965), kde použil jednu farbu v jednoduchom, ale plastickom priestore. Významní slovenskí scenografi **Jozef Ciller** a **Ján Zavarský** patria ku generácii tvorcov tzv. akčnej scénografie. V najčistejšej podobe sa ich scénické realizácie tohto typu prejavili na pôde Divadla Husa na provázku v Brne, kde s režisérom **Petrom Scherhauserom** vytvorili pozoruhodné a nekonvenčné scénické riešenia.

Autor scénického návrhu **Vladimír Suchánek**
Fiodor Michajlovič Dostojevskij: **IDIOT**
Slovenské národné divadlo 9. 10. 1965
Réžia Pavol Haspra
Foto Múzeum Divadelného ústavu / Projekt Digitálne múzeum

Autor scénického návrhu **Ján Zavarský**
Federico García Lorca: **PLÁNKA**
Divadlo Andreja Bagara v Nitre 14. 12. 1996
Réžia Marián Pecko
Foto Múzeum Divadelného ústavu / Projekt Digitálne múzeum

Autor makety **Tomáš Berka**
Vanda Facunová – Gustáv Kyselica – Anton Pavlovič Čechov:
O LUDŮCH, KVETOCH A PSOCH
Divadlo Nová scéna Bratislava 3. 7. 1982
Réžia Jozef Prázmari
Foto Múzeum Divadelného ústavu / Projekt Digitálne múzeum

K Vychodilovým žiakom patrili aj **Štefan Hudák**, **Tomáš Berka**, **Milan Ferenčík**. Všestranný umelec **Tomáš Berka** bol scénografom Divadla Nová scéna v Bratislave, kde vytvoril aj množstvo plagátov, ktorými značne ovplyvnil vývoj slovenského divadelného plagátu. Okrem toho komponoval scénickú a filmovú hudbu. Podstatnou črtou scénografie **Štefana Hudáka** bola koláž a asambláže vytvorené z reálnych predmetov. **Milan Ferenčík** najmä v spolupráci s režisérom **Jozefom Bednárikom** rozvinul polohy výrazne akcentovanej výtvarnosti.

Autor scénického návrhu **Aleš Votava**
William Shakespeare: **BŮRKA**
Slovenské národné divadlo Bratislava
13. 5. 2000
Réžia Peter Mikulík
Foto Jana Nemčoková / Archív Divadelného ústavu

Autor scénického návrhu **Boris Kudlička**
Christoph Willibald Gluck:
ORFEUS A EURYDIKA
Slovenské národné divadlo Bratislava
5. 12. 2008
Réžia: Mariusz Trelński
Foto Jozef Barinka / Archív Divadelného ústavu

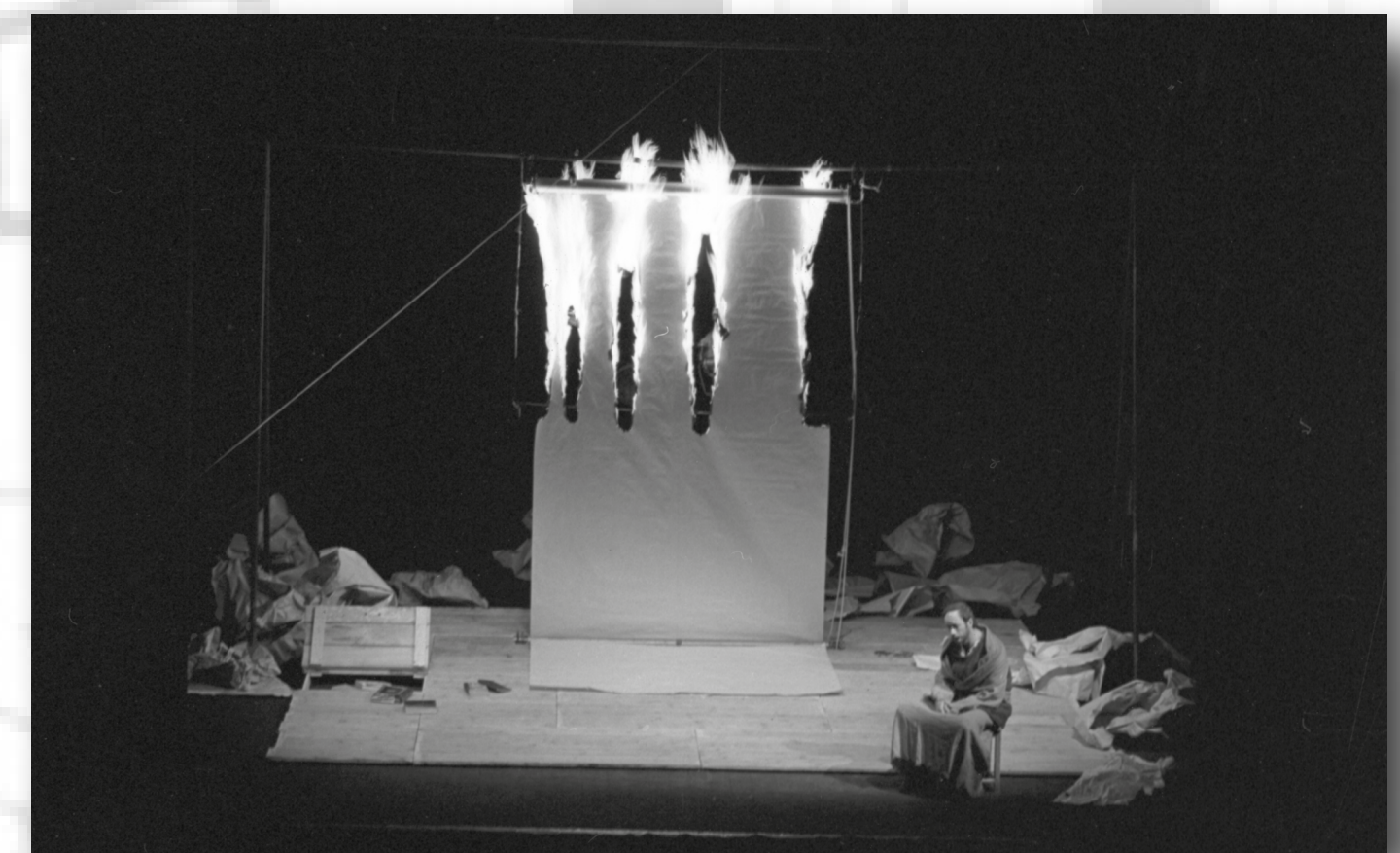
Scénickým konceptom v tvorbe **Aleša Votava** bola farba, plocha a svetlo. Imaginácia spočívala v kompozíciách výrazných farieb, čím docielil pozoruhodné priestorové ilúzie. **Boris Kudlička** spolupracuje so svetovými režisérmi. Vytvoril scény pre známe operné domy vo Washingtone, New Yorku, Frankfurtu, Prahe, Tokiu... Jeho práce charakterizuje moderný scénický výraz, totálna abstrakcia a monumentálne chápanie divadelného priestoru.

Dielo slovenských scénografov výrazne ovplyvňujú a rozhodujúcim spôsobom zasahujú do vývoja slovenského divadla. Sú to diela, ktorých umelecká kvalita presahuje územie Slovenska a získava si pozornosť a ocenenia aj na medzinárodnej scéne. Sté výročie od založenia Slovenského národného divadla je zároveň aj výročím slovenskej scénografie. So vznikom národného divadla v Bratislave sú späté aj prvé pokusy o vytvorenie javiskovej dekorácie. Vo svojich začiatkoch nemala scénografia profesionálne zázemie a slovenské divadlo si pomáhalo výtvarníkmi, maliarmi, architektmi z českého umeleckého prostredia.

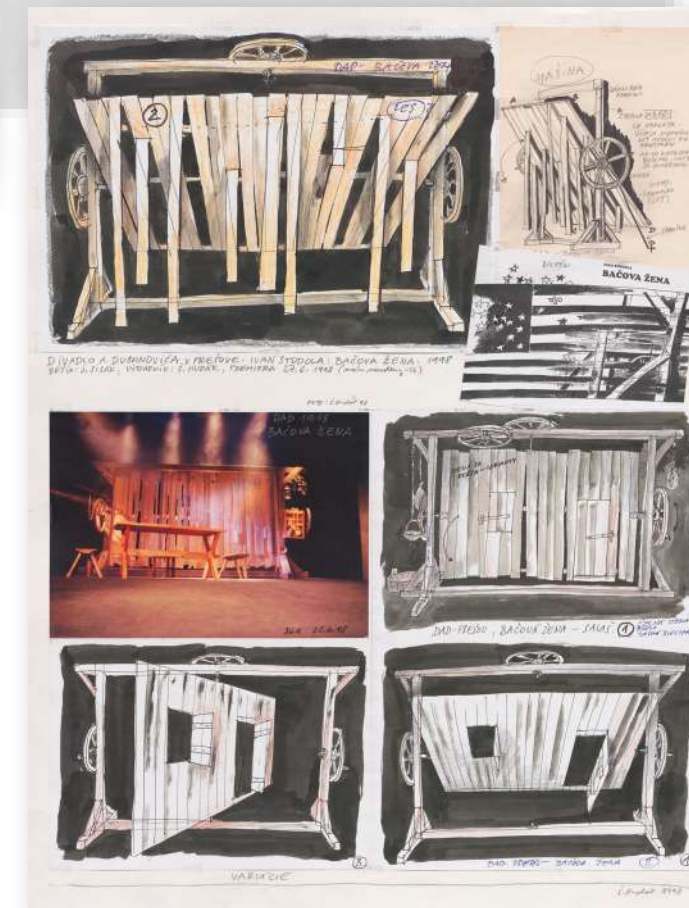
Autor scénického návrhu **Ladislav Vychodil**
Piotr Iljič Čajkovskij: **EUGEN ONEGIN**
Slovenské národné divadlo Bratislava 8. 3. 1952
Réžia Nikolaj Severianovič Dombrovskij
Foto Múzeum Divadelného ústavu / Projekt Digitálne múzeum

Autor scénického návrhu **Jozef Ciller**
Bertold Brecht: **ZIVOT GALILEIHO**
Divadlo Slovenského národného povstania Martin (dnes Slovenské komorné divadlo Martin)
19. 1. 1979
Réžia Ivan Petrovický
Foto Jaroslav Barák / Archív Divadelného ústavu

Autor scénických návrhov **Štefan Hudák**
Ivan Stodola: **BAČOVA ŽENA**
Divadlo Alexandra Duchnoviča Prešov
27. 6. 1998
Réžia Jaroslav Sisák
Foto Múzeum Divadelného ústavu / Projekt Digitálne múzeum

Autor makety **Milan Ferenčík**
Eugen Suchoň: **KRÚTNÁVA**
Slovenské národné divadlo Bratislava
9. 12. 1999
Réžia Juraj Jakubisko
Foto Múzeum Divadelného ústavu / Projekt Digitálne múzeum

t h e a t r e . s k

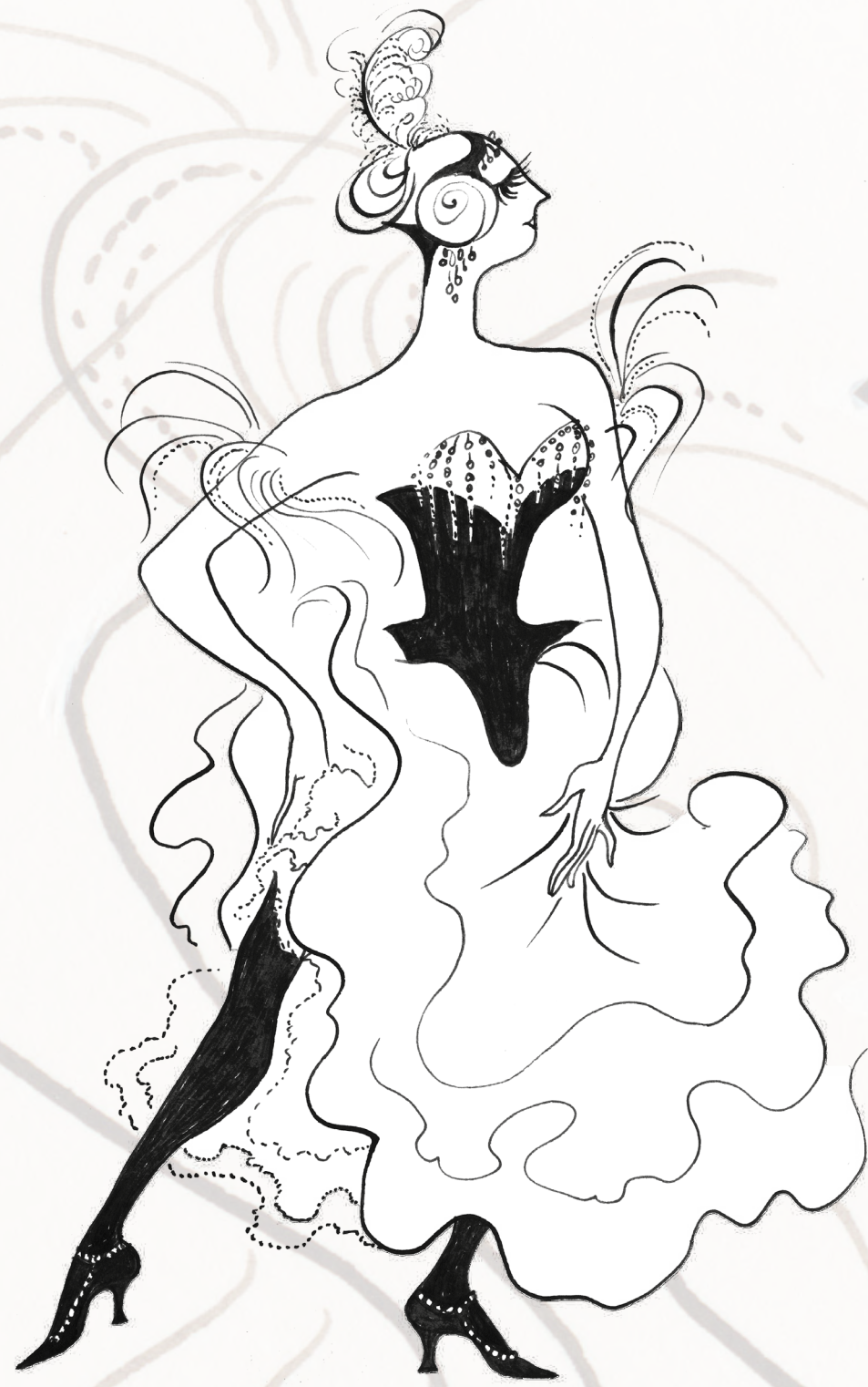
Kostýmový dizajn

Aristofanes: VTÁCI
Slovenské národné divadlo Bratislava
20. 1. 1929
Réžia Karel Vetter
Kostýmy Ján Ladvenica
Múzeum Divadelného ústavu

Ján Poničan: ŠTYRIA
Slovenské národné divadlo Bratislava 11. 6. 1942
Kostýmy Ludmila Brozmanová-Podobová
Foto Archív Divadelného ústavu

Johann Strauss ml.: NETOPIER
Slovenské národné divadlo Bratislava 27. 3. 1987
Réžia Karol Tóth
Kostýmy Ludmila Purkyňová
Múzeum Divadelného ústavu

Peter Zvon: TANEC NAD PLAČOM
Slovenské národné divadlo Bratislava 8. 3. 1969
Réžia Tibor Rakovský
Kostýmy Helena Bežáková
Múzeum Divadelného ústavu

Zakladateľka profesionálneho kostýmového návrhárstva, pedagogička a kostýmová návrhárka Ludmila Purkyňová ako prvá formulovala princípy kostýmovej tvorby nielen prakticky, ale aj teoreticky. V Purkyňovej kostýmoch dominujú grafické princípy – plocha a línia. Purkyňovej prvá žiačka Helena Bežáková sa svojím originálnym rukopisom výrazne odlišuje od svojej pedagogičky. Kostýmy realizovala ako trojrozmerné objekty vytvorené kolážou a vrstvením rôznych textílií.

Giuseppe Verdi: DON CARLOS
Slovenské národné divadlo Bratislava 21. 3. 1997
Réžia Vladimír Strnisko
Kostýmy Ludmila Városová
Múzeum Divadelného ústavu

Alexander Nikolajevič Ostrovskij: LES
Divadlo ASTORKA Korzo '90 Bratislava 25. 4. 1997
Réžia Roman Polák
Kostýmy Peter Čanecký
Múzeum Divadelného ústavu

Jednou z najvýraznejších osobností slovenského divadelného, filmového a televízneho kostýmu bol Milan Čorba. Kostýmovú tvorbu chápal v širokých súvislostiach. Často bola jeho tvorba inšpirovaná módnym dizajnom a priamou citáciou historických odevov.

William Shakespeare: RICHARD III.
Letné shakespearovské slávnosti 2. 7. 2011
Réžia Marián Pecko
Kostýmy Eva Farkašová
Múzeum Divadelného ústavu

V bábkarskej, ale tiež v činohernej tvorbe je výrazná práca Evy Farkašovej, ktorá sa vyznačuje nekonečnou kreativitou a nápaditosťou.

Divadelný kostým vznikol a rozvíjal sa paralelne vo vzťahu so scénografiou. V prvých desaťročiach od vzniku Slovenského národného divadla sa kostýmom nevenovala špeciálna pozornosť. Ich autormi boli často scénografi a požičiavali sa z divadelného skladu. Časom sa situácia zmenila a v súčasnosti sa slovenská scénografická škola môže pýšiť vynikajúcimi tvorcami, ktorí pre Slovensko prinášajú zo zahraničia rad ocenení (Pražské Quadriennale, Bienále výtvarného umenia v São Paulo, slovenské divadelné ocenenie DOSKY) a vytvárajú svojbytný divadelný rukopis.

K priekopníckym osobnostiam divadelného kostýmu patrili maliar a ilustrátor Ján Ladvenica a Ludmila Brozmanová-Podobová, ktorá v rokoch 1940 – 1944 viedla dielne Slovenského národného divadla. Práve ich úsilie a profesionálny vklad kliesnili cestu divadelnému kostýmu v najzložitejších spoločenských podmienkach.

Max Frisch: DON JUAN ALEBO LÁSKA KU GEOMETRII
Divadlo Nová scéna Bratislava 20. 9. 1964
Réžia Magda Husáková-Lokvencová
Kostýmy Stanislava Vaničková
Múzeum Divadelného ústavu

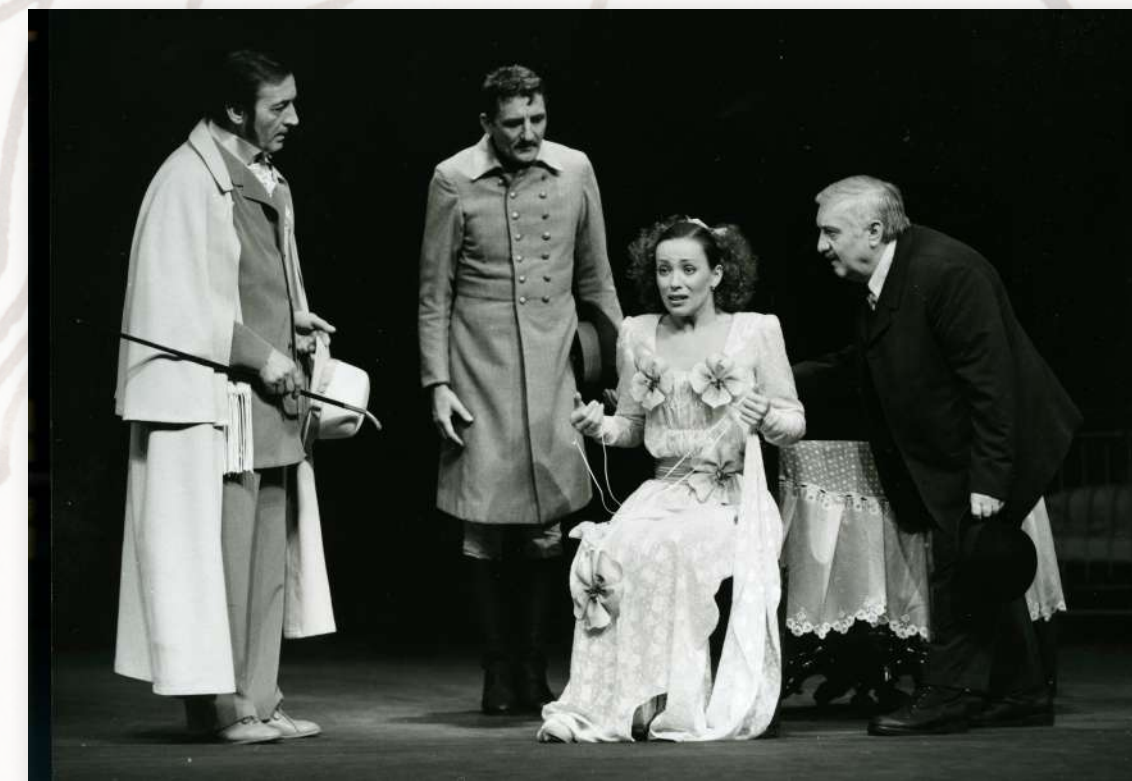

Alain-René Lesage: PÁN TURCARET
Divadlo Jozefa Gregora Tajovského Zvolen 8. 1. 1977
Réžia Martin Peterich
Kostýmy Margita Polónyová
Múzeum Divadelného ústavu

Stanislava Vaničková vychádzala z presného historického strihu. Redukovala historické prvky, čím docielila na javisku minimalistickú a civilnú formu divadelného kostýmu.

K staršej generácii patrí aj Margita Polónyová, ktorá v kostýmovej tvorbe prejavila zmysel pre charakterizačnú iróniu a zveličenie.

Nikolaj Vasilievič Gogol: ŽENBA
Slovenské národné divadlo Bratislava 1. 2. 1997
Réžia Lubomír Vajdička
Kostýmy Milan Čorba
Foto Jana Nemčoková / Archív Divadelného ústavu

Kamil Žiška - Zuzana Palenčíková: A BUDEME SI ŠEPKAT'
Slovenské komorné divadlo Martin 27. 3. 2009
Réžia Kamil Žiška
Kostýmy Marija Havran
Foto Branislav Konečný / Archív Divadelného ústavu

Alexander Nikolajevič Ostrovskij: ... HRÁME DURÁKA!
Divadlo Andreja Bagara v Nitre 27. 6. 1998
Réžia Valentin Kozmenko Delinde
Kostýmy Alexandra Grusková
Múzeum Divadelného ústavu

Pre zástupkyne strednej generácie Mariju Havran a Alexandru Gruskovú je typický čistý strih, jednoduché tvary a premyslené narábanie s farbou.

t h e a t r e . s k

Divadelné školstvo

Divadelné školstvo má na Slovensku bohatú históriu. Jeho začiatky sa viažu k roku 1925, keď bola otvorená Hudobná a dramatická akadémia pre Slovensko. Z absolventov divadelných škôl sa stávajú popredné osobnosti slovenského umenia a kultúry. Vytvárajú diela, ktorými vysoko prevyšujú lokálny rozmer. Budúcich divadelných profesionálov okrem množstva konzervatórií zameraných na hudobno-dramatickú výučbu na stredoškolskom stupni formujú najmä dve vysoké školy: **Vysoká škola múzických umení v Bratislave (VŠMU)** a **Akadémia umení v Banskej Bystrici (AMU)**.

Divadelná fakulta Vysoké školy múzických umení v Bratislave
Foto Štefan Komorný / Archív VŠMU

Interiér Divadla Lab
Foto Štefan Komorný / Archív VŠMU

Na mape divadelného školstva je **VŠMU** prítomná od roku 1949. S viac než tisíčkou študentov ročne je nielen najstaršou, ale i najväčšou umeleckou školou na Slovensku. **Divadelná fakulta**, ktorá je jej súčasťou, ponúka štúdiá základných akreditovaných odborov (herectvo, réžia, dramaturgia, scénografia, bábkarská tvorba, divadelné štúdiá a manažment) a umožňuje rozvíjanie všetkých foriem štúdiá a výskumu umenia prostredníctvom základných či aplikovaných procesov. Aktivity študentov VŠMU sú od roku 1977 nasmerované aj do zahraničia vďaka uznávanému medzinárodnému festivalu divadelných vysokých škôl Istropolitana Projekt. Každé dva roky predstavuje platformu na stretávanie sa budúcich profesionálnych divadelníkov a ponúka im možnosť vzájomnej umeleckej konfrontácie. Na výučbu študentov, ale i verejnú prezentáciu ich projektov formou mesačného repertoáru využíva Divadelná fakulta Divadlo Lab, ale i tzv. Kaplnku, Burkovňu a Štúdio 1.

Adresa: Divadelná fakulta, Svoradova 4, Bratislava
www.vsmu.sk

Plagát medzinárodného školského festivalu Istropolitana Projekt
Autor plagátu MADE BY VACULIK / Archív VŠMU

Vasilij Sigarev: VLČÍK
Burkovňa 20. 2. 2012
Réžia Zuzana Galková
Foto Michal Lošonský / Archív VŠMU

Ján Luterán a kol.: BOLA RAZ JEDNA TRIEDA
Malá scéna VŠMU Bratislava 23. 4. 2010
Réžia Ján Luterán
Foto Ján Luterán / Archív VŠMU

Martín McDonagh: UJO VANKUŠÍK
Divadlo Lab Bratislava 15. 5. 2011
Réžia Kristína Chlepková
Foto Tomáš Bokor / Archív VŠMU

Fakulta dramatických umení Akadémie umení v Banskej Bystrici
Foto Lubomír Viluda / Archív AMU

V roku 1997 k bratislavskej VŠMU pribudla druhá vysoká škola múzického zamerania **Akadémia umení v Banskej Bystrici**. Jej **Fakulta dramatických umení** počas dvadsaťročného pôsobenia prešla rôznymi zmenami a dnes ponúka štúdiá v programe herectvo, divadelná dramaturgia a réžia, divadelné umenie. Na pôde fakulty sa každoročne organizuje medzinárodná teatrologická konferencia a jej stálou súčasťou je i medzinárodný festival divadelných škôl Artorium. Škola disponuje niekoľkými priestormi na prezentáciu prác svojich študentov: Divadelné štúdio a dva externé priestory D44 a Klub HaD.
Adresa: Fakulta dramatických umení, J. Kollára 22, Banská Bystrica
www.aku.sk

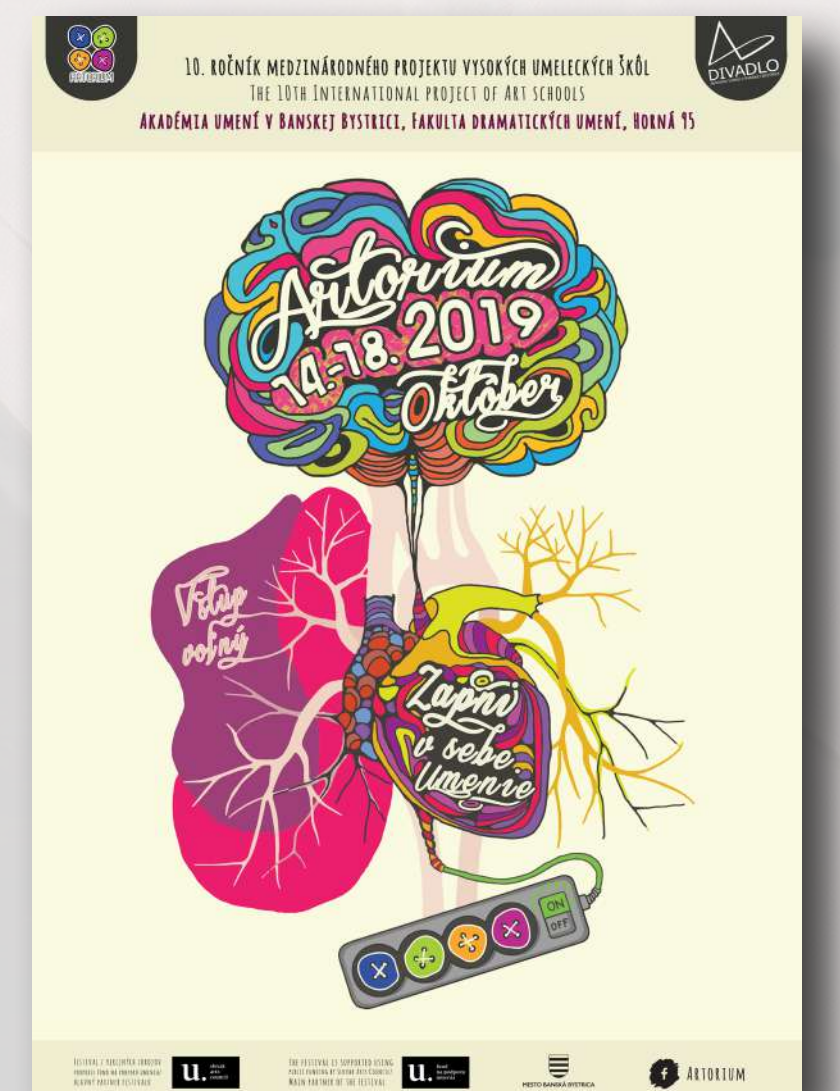

Roland Schimmelpfennig: ARABSKÁ NOC
Akadémia umení v Banskej Bystrici 5. 3. 2014
Réžia Petra Kovalčíková
Foto Dominik Janovský / Archív AMU

Vasilij Sigarev: VLČÍK
Akadémia umení Banská Bystrica 17. 12. 2015
Réžia Luboslav Majera
Foto Dominik Janovský / Archív AMU

Festival Artorium 2019
Autor plagátu Samuel Borsik / Archív AMU

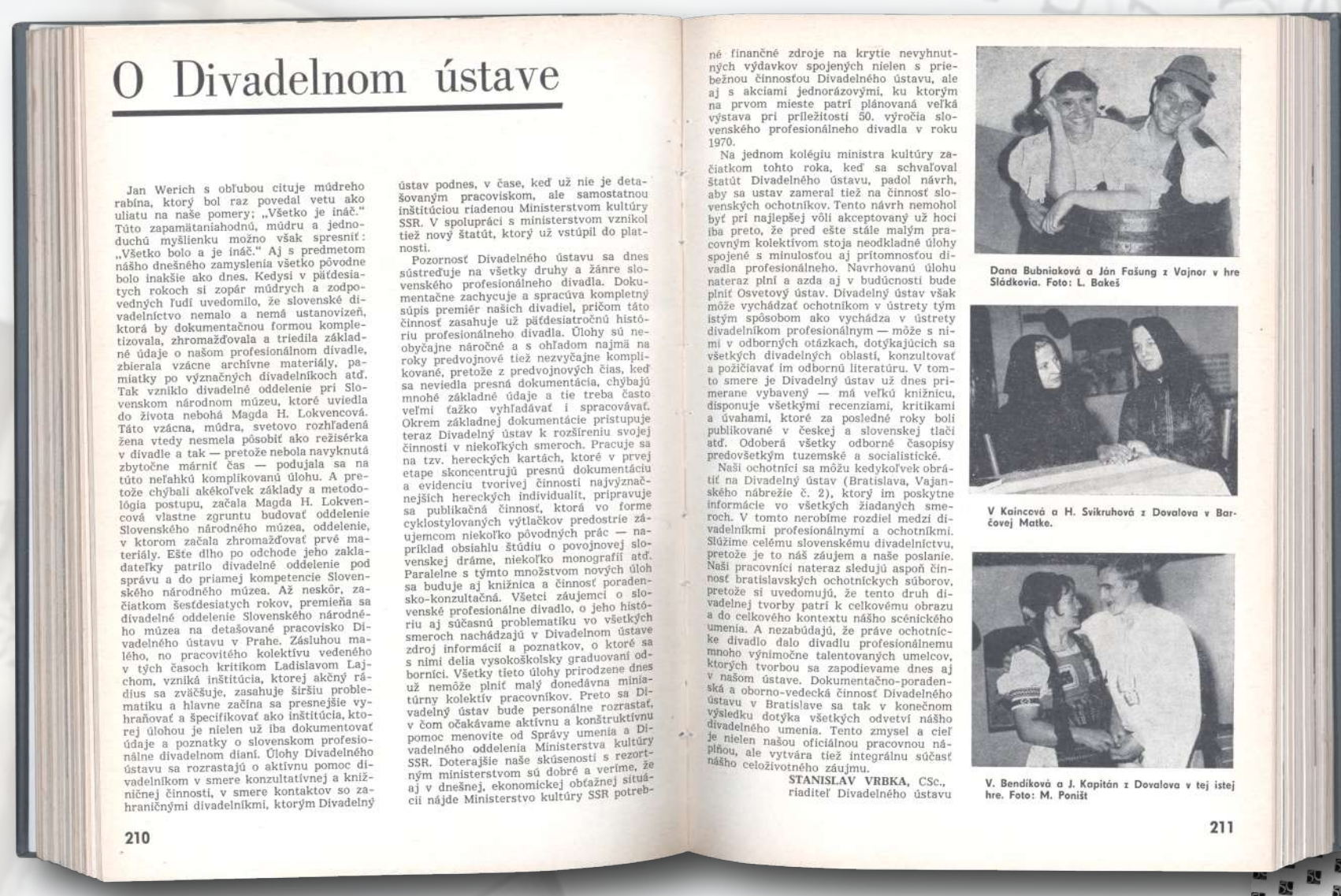
R • K
S L • V E N S K É H •
D I V A D L A 2 • 2 •

Divadelné inštitúcie

Na Slovensku funguje niekoľko domácich divadelných inštitúcií a svoje zastúpenie tu majú aj medzinárodné organizácie. Centrom výskumu a dokumentácie divadla je od 60. rokov 20. storočia bratislavský **Divadelný ústav** (www.theatre.sk) a jeho špecializované pracoviská. Medzi primárne úlohy Divadelného ústavu patrí zhromažďovanie a archivácia materiálov o divadle v špecializovanom archíve a v zbierkach Múzea Divadelného ústavu, ako aj výskum divadla, ktorý sa realizuje v rámci Centra výskumu divadla. Pravidelne usporadúva výstavy a participuje na zahraničných výstavných projektoch. Ako vydavateľstvo publikuje pôvodné a prekladové tituly, ale aj jediný odborný mesačník orientovaný výlučne na profesionálne divadlo – časopis *kod – konkrétne o divadle*. Divadelný ústav prevádzkuje laboratórny divadelný priestor Štúdio 12, v ktorom sa realizujú projekty ako Mliečne zuby (inkubátor pre začínajúcich tvorcov) a prezentácie súčasného umenia. Usporadúva festival Nová dráma/New Drama, ktorého súčasťou je súťaž Dráma a Dramaticky mladí, nadväzuje medzinárodné spolupráce a sprostredkúva prezentáciu slovenského divadla v zahraničí.

Ústav divadelnej a filmovej vedy Slovenskej akadémie vied (www.udfv.sav.sk) realizuje najmä výskumnú a publikačnú činnosť, pravidelne organizuje konferencie a prednášky o divadle a vydáva teatrologickú revue *Slovenské divadlo*. **Národné osvetové centrum** (www.nocka.sk) na druhej strane zastrešuje činnosť neprofesionálnych divadelníkov, predovšetkým v spolupráci s regionálnymi štruktúrami usporadúva postupové prehliadky, ktorých vrcholom je festival Scénická žatva v Martine. Vydáva tiež časopis *Javisko*, ktorý spolu so *Slovenským divadlom* patrí k divadelným periodikám s najdlhšou kontinuitou na Slovensku.

Na Slovensku sú zastúpené aj mnohé medzinárodné divadelné organizácie – Slovenské centrum AICT je pobočkou Medzinárodnej asociácie divadelných kritikov AICT/IACT. Centrum organizuje zahraničné mobility, zastrešuje projekt divadelnej reflexie Monitoring divadiel (www.monitoringdivadiel.sk), odovzdáva Cenu AICT za celoživotný prínos v oblasti divadla. V roku 2020 v spolupráci s Divadelným ústavom organizuje medzinárodnú konferenciu a kongres AICT. Slovensko je členom ITI – Medzinárodného divadelného inštitútu, Únie pre šírenie bábkového umenia UNIMA či Asociácie divadla pre deti a mládež ASSITEJ a Európskej divadelnej konvencie ETC. V neposlednom rade pôsobia na Slovensku aj nezávislé mimovládne organizácie ako Asociácia súčasného tanca, Asociácia Divadelná Nitra, PlaST – Platforma pre súčasný tanec a mnohé iné. Nezávislé kultúrne centrá zas zastrešuje sieť Anténa (www.antenanet.sk). Kľúčovou inštitúciou pre finančnú podporu nezávislého divadla a performatívnych umení je Fond na podporu umenia (www.fpu.sk), čiastočne aj Literárny fond (www.litfond.sk). Autorskoprávnu agendu divadelníkov má na starosti organizácia LITA (www.lita.sk).

Divadelný ústav vznikol v roku 1961 ako detašované pracovisko českého Divadelného ústavu. V roku 1969 získal nový štatút samostatnej kultúrnej a výskumnej inštitúcie.

VRBKA, Stanislav. O Divadelnom ústave. In *Javisko*, roč. 1, č. 7, 1969, s. 210.

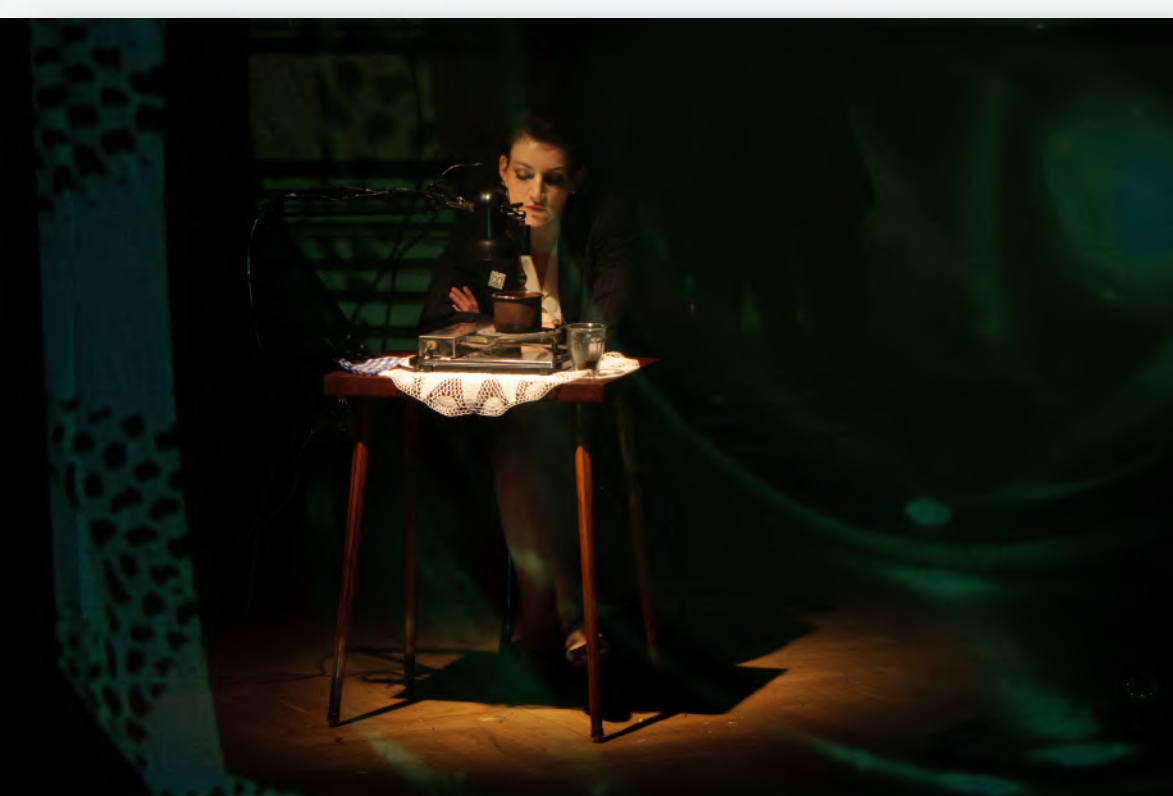

V tzv. bádateľni Divadelného ústavu výskumníci pracujú s archívnym materiálom uloženým v rámci rozmanitých archívnych fondov a zbierok.

Bádateľňa Divadelného ústavu. Foto Dana Tomečková / Archív Divadelného ústavu

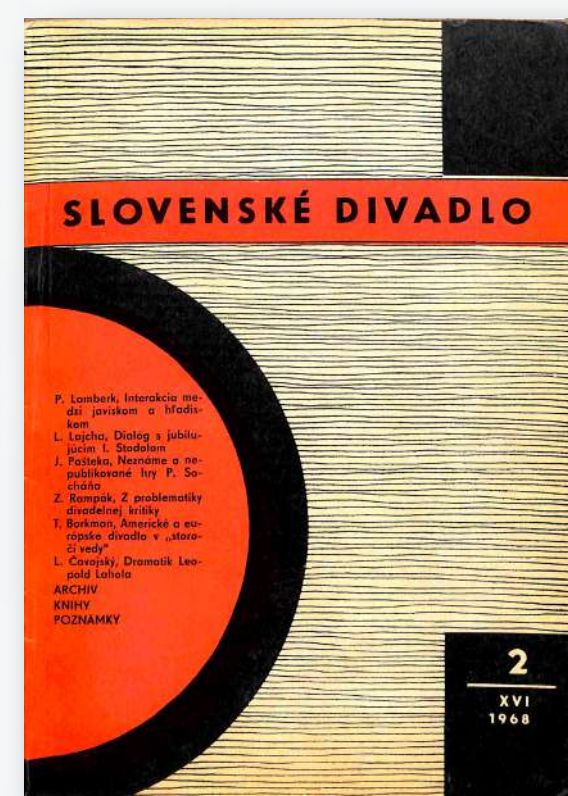
V Štúdiu 12 vznikla úspešná a oceňovaná inscenácia Slávy Daubnerovej *M.H.L. o Magde Husákovej Lokvenčovej*, prvej slovenskej ženskej režisérke a takisto prvej dokumentátorky Divadelného oddelenia Slovenského múzea v Bratislave (ktoré sa napokon transformovalo na Divadelný ústav).

Sláva Daubnerová ako Magda Husáková Lokvenčová. *M.H.L. Štúdio 12*. Réžia Sláva Daubnerová. Foto Bratislav Konečný / Archív Divadelného ústavu

Ústav divadla a filmu Slovenskej akadémie vied vydáva od roku 1957 odbornú revue *Slovenské divadlo*. V súčasnosti je fulltextový obsah štvrťročníka dostupný on-line.

Obálka č. 2/1968 revue *Slovenské divadlo*.

Scénická žatva, ktorú organizuje Národné osvetové centrum, je jedným z najstarších amatérskych divadelných festivalov v Európe. V roku 2022 osláví podujatie sté výročie.

Propagácia leták 97. ročníka festivalu Scénická žatva Foto Archív Národného osvetového centra

Na jeseň 2018 sa v Slovenskom národnom divadle, ktoré je zapojené do siete European Theatre Convention, konala medzinárodná konferencia ETC.

Iveta Škrpípková ako účastníčka konferencie ETC, „Diversity in Action“ (Diverzita v akcii) v Slovenskom národnom divadle. Foto Peter Chvoštek / Archív Slovenského národného divadla

Slovenské centrum AICT udeľuje od roku 2015 výročnú Cenu SC AICT divadelným kritikom, historikom, teatrologom, prekladateľom a iným osobnostiam za celoživotný prínos v danej oblasti.

Odovzdávanie Ceny SC AICT 2018 významnému teatrologovi, profesorovi Vladimírovi Štefkovi. Foto Ctibor Bachratý / Archív Divadelného ústavu

Mapa siete pre nezávislú kultúru Anténa, ktorá združuje slovenské kultúrne centrá a organizácie s cieľom posilniť pozíciu nezávislého umenia v spoločnosti.

R • K
SL • VENSKEH •
DIVADLA 2 • 2 •

Slovenská divadelná kritika

Nesmelé počiatkové prejavy divadelnej reflexie na Slovensku nachádzame aj v obdobiach pred rokom 1920, rozvoj odbornej divadelnej kritiky je ale prirodzene spätý so vznikom profesionálneho divadla. Uvažovanie a písanie o divadle svojimi vývojovými etapami kopírovalo sínusoidy divadelného vývoja ako takého, hoci kritika samotná sa neraz stala terčom kritiky pre svoje zaostávanie za dynamickými premenami tvorby. Od toporných začiatkov cez postupnú profesionalizáciu v 40. rokoch, stagnáciu a poplatnosť budovateľskej doktríny v 50. rokoch, konjunktúru v „zlatých“ 60. rokoch a normalizačnú (auto)cenzúru až po moderné zápasy o existenciu v ére slobody – cesty slovenskej kritiky (a teatrologie) boli značne kľukaté. Charakteristická pre všetky obdobia bola polarizácia a delenie táborov na základe svetonázoru (konfesionalnej či straníckej príslušnosti), čo vyvrcholilo v 90. rokoch, keď spory o kvalitu divadla vytesnili politicky motivované hádky.

Okrem milníkov, akými bolo založenie Vysokého školy múzických umení v Bratislave (1949) a Divadelného ústavu (1961), sa mohla kritika rozvíjať aj vďaka existencii odborných periodík – počnúc *Naším divadlom* (od roku 1928) cez *Film a divadlo* (1957), *Slovenské divadlo* (1957), *Javisko* (1959) a iné až po krátku existenciu dvojtyždenníka *Divadlo na prelome dób*. 90. roky boli aj v tomto ohľade turbulentné – nastal boj o priestor v médiách, ktorý sa prejavil aj vznikom a skorým zánikom viacerých odborných časopisov. Na druhej strane nové milénium znamenalo istý reštart, v rámci ktorého sa podarilo stabilizovať situáciu – časopis *KoD* – konkrétne o divadle, zastrešený Divadelným ústavom Bratislava, sa už od roku 2007 usiluje o komplexnú reflexiu diania v oblasti performatívnych umení doma i v zahraničí. Vznikli tiež špecializované periodiká zamerané na tanečné divadlo či operu, v súlade so súčasnými trendmi sa rozvinuli elektronické platformy na kritiku. Rovnako ako všade na svete, aj na Slovensku dnes kritici a kritičky (výrazná feminizácia v tomto odvetví nastala najmä v ostatných troch dekádach po revolúcii) hľadajú a nachádzajú spôsoby, ako v súčasnej dynamickej ére obrovského technologického pokroku a pretlaku podnetov v reálnom i virtuálnom svete obhájiť dôležitosť kritiky a jej *raison d'être*.

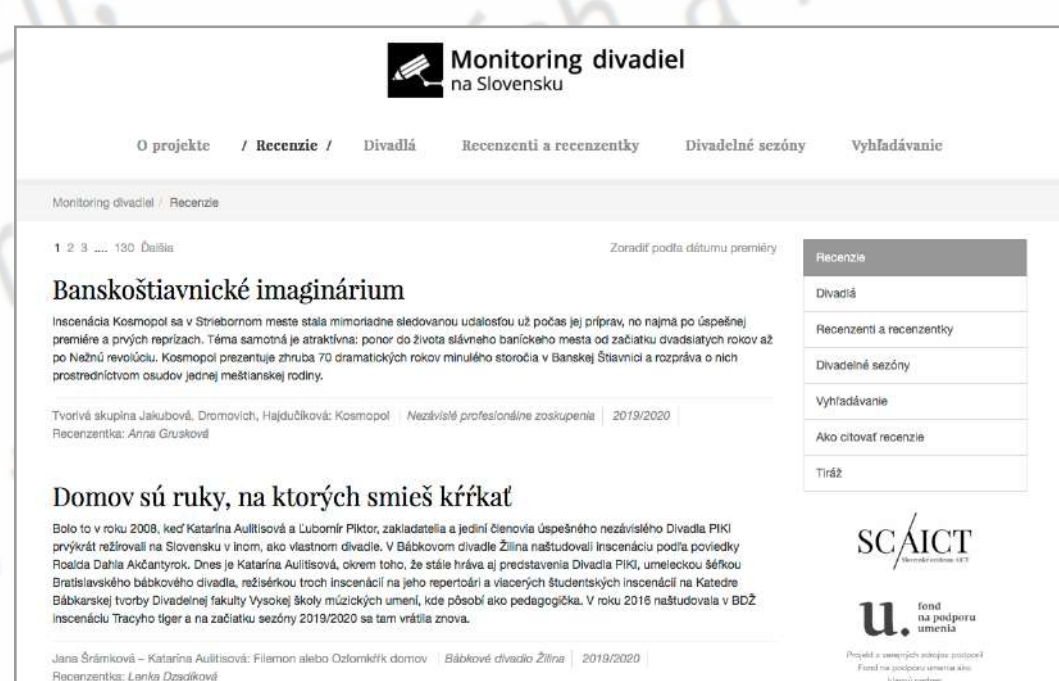
Jedno z prvých odborných periodík zameraných na divadlo vychádzalo od roku 1928. *Naše divadlo* sa transformovalo z časopisu *Slovenský ochotník* (vznikol v roku 1925) na časopis určený nielen pre neprofesionálne divadlo, ale pre divadlo ako také.

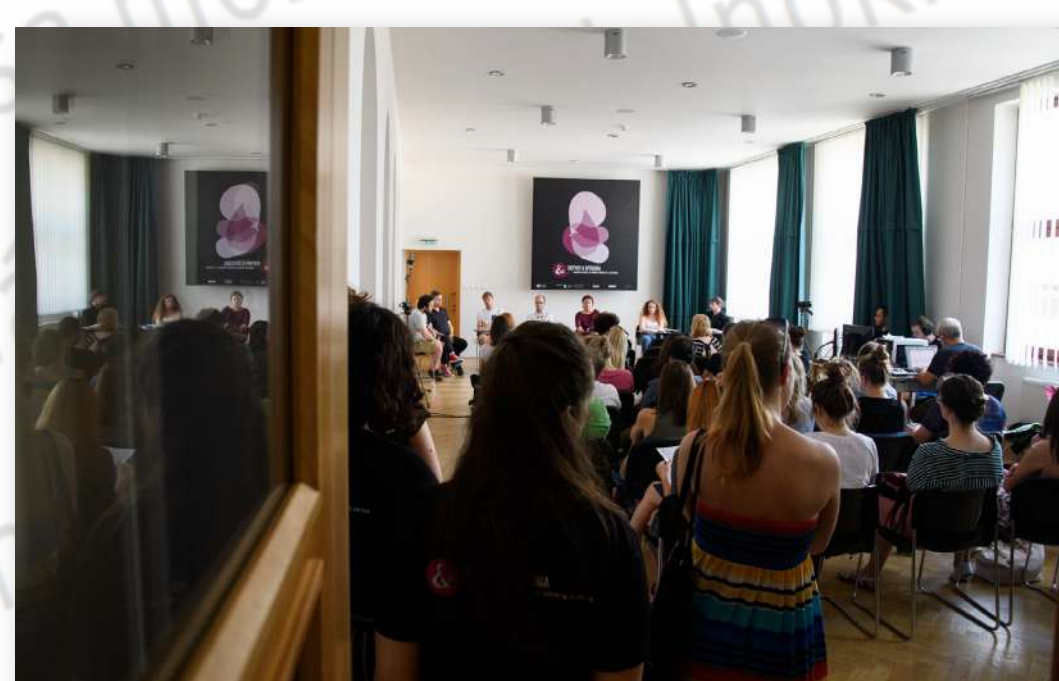
Dvojtyždenník *Dialóg* bol mostom medzi dvoma érami, začal vychádzať v januári 1989 a posledné číslo vyšlo v decembri 1990. V časopise sa vďaka tomu podarilo unikátnym spôsobom zachytiť priebeh revolučných udalostí novembra 1989 v oblasti divadla a kultúry.

Časopis *KoD* – konkrétne o divadle vznikol z potreby stabilizovať divadelnú reflexiu v období, keď sa zhoršila situácia vydávania nezávislých divadelných periodík. Od roku 2007 je jediným odborným mesačným orientovaným na profesionálne divadlo, najmä na činohru, ale aj hudobné, tanečné a bábkové divadlo.

Monitoring divadiel (www.monitoringdivadiel.sk) je projekt Slovenského centra AICT (Medzinárodná asociácia divadelných kritikov). Patrí medzi priekopnícke iniciatívy z hľadiska presunu reflexie divadla na internet.

Kritická platforma na festivale Dotky a spojenia je priestorom, kde sa tvorcovia a kritici môžu stretnúť vo vzájomnom dialógu.

Časopis *Javisko*, zameraný na neprofesionálne divadlo, sprostredkúva reflexiu neprofesionálnych inšcenácií a podujatí. Jednotlivé čísla sú tematické, číslo 5/2002 bolo venované divadelnej kritike. Teatrolog Ján Jaborník v nom publikoval súhrnnú štúdiu o vývoji kritiky.

Anketa o divadelnej kritike uverejnená v časopise *Medzičasopis o divadle* na začiatku 90. rokov 20. storočia.

V rámci festivalu *Nová dráma/New Drama 2016* sa uskutočnilo kolokvium *Quo vadis divadelná kritika, divadelné časopisy*, v rámci ktorého vystúpili kritici a redaktori slovenských a českých divadelných periodík a diskutovali o stave súčasnej kritiky.

R • K
S L • V E N S K É H •
D I V A D L A 2 • 2 •

theatre.sk

Divadelné festivaly

Tradícia divadelných festivalov na Slovensku siaha do roku 1923, keď sa konal prvý ročník Divadelných pretekov. Išlo síce o celoslovenskú prehliadku ochotníckych súborov pod hlavičkou Matice slovenskej, ale jej vznik a trvanie mali zásadný vplyv na vývoj diváckej obce a jej požiadaviek na divadlo. V 50. rokoch prešla prehliadka viacerými organizačnými zmenami a od roku 1967 ju poznáme ako Scénickú žatvu. V roku 2020 sa bude v Martine konať 98. ročník tohto najstaršieho festivalu neprofesionálnych divadiel v Európe.

Divadelné festivaly a prehliadky dávajú divákovi možnosť vidieť na malej ploche veľmi rôznorodé divadelné postupy a formy. Môžu porovnávať rôzne interpretácie a pohľady na divadlo, spoločnosť, človeka a jeho problémy. Kým domáce festivaly a prehliadky stierajú rozdiely medzi regiónmi, tie medzinárodné pomáhajú spoznávať a chápať iné kultúry.

Pre rozvoj slovenskej profesionálnej divadelnej kultúry boli festivaly veľmi dôležité. Napriek tomu, že za vznikom mnohých prehliadok stáli ideologické motivácie, podporovali rozvoj divadelnej kultúry a pozitívne stimulovali kvalitu umeleckej tvorby. Mnohým divadlám a súborom pomohli prekročiť hranice psychologického realizmu a vymaniť sa z inscenačných stereotypov na ceste k moderným divadelným postupom. Tieto premisy pri mienkotvorných festivaloch platia dodnes, a bez ohľadu na to, či výber inscenácií robí dramaturgia festivalu alebo ich deleguje divadlo. Účasť na festivaloch s kritickým výberom pomáha divadlám stabilizovať vnútorné prostredie i svoje miesto na divadelnom „trhu“. Mienkotvorné festivaly sa stávajú dôležitým prvkom rozvoja a stabilizácie divadelnej kultúry na Slovensku.

K najstarším prehliadkam profesionálnych divadiel na území Česko-Slovenska patrila **Divadelná žatva** (1948 – 1961) a **Divadelný festival a seminár Karlove Vary** (1959 – 1962 a 1967). Špecifikom Divadelných žatiev bolo, že porota cestovala po území celého štátu a vyberala predstavenia, ktoré potom na prehliadke v Prahe bojovali o najvyššie ocenia. Prehliadky v Karlových Varoch boli zase tematizované – každý ročník bol venovaný inému druhu divadelného umenia alebo priamo konkrétnemu divadlu (v roku 1961 činohre Slovenského národného divadla a v roku 1967 hudobno-zábavným divadlám).

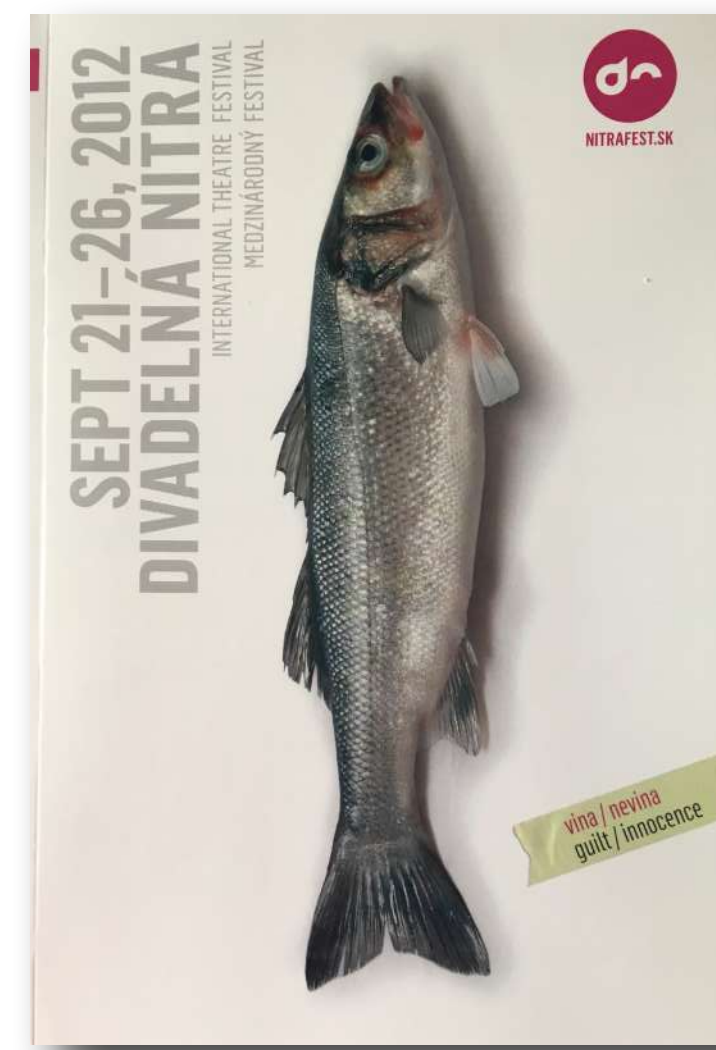
Plagát / Archív Divadelného ústavu

Zámocké hry zvolenské (1973) sú najstarším plenérovým festivalom na Slovensku, ktorý spája operu s činoherným divadlom. Na nádvorí Zvolenského zámku sa bude v lete konať ich 47. ročník zameraný už iba na činoherné divadlo.

www.djgt.sk/festival-zamocke-hry-zvolenske/

Plagát Svetozár Mydlo / Múzeum divadelného ústavu

Divadelná Nitra (1992) je známa predovšetkým ako medzinárodný festival zameraný primárne na činohernú tvorbu. Čoraz častejšie sa však na nej môžeme stretnúť aj s inými divadelnými druhmi (s tancom, pohybovým alebo operným divadlom, performatívnymi formami). V ostatných rokoch sa dramaturgia festivalu snaží o tematizovanie jednotlivých ročníkov a vytváranie medzinárodných projektov.

www.nitrafest.sk

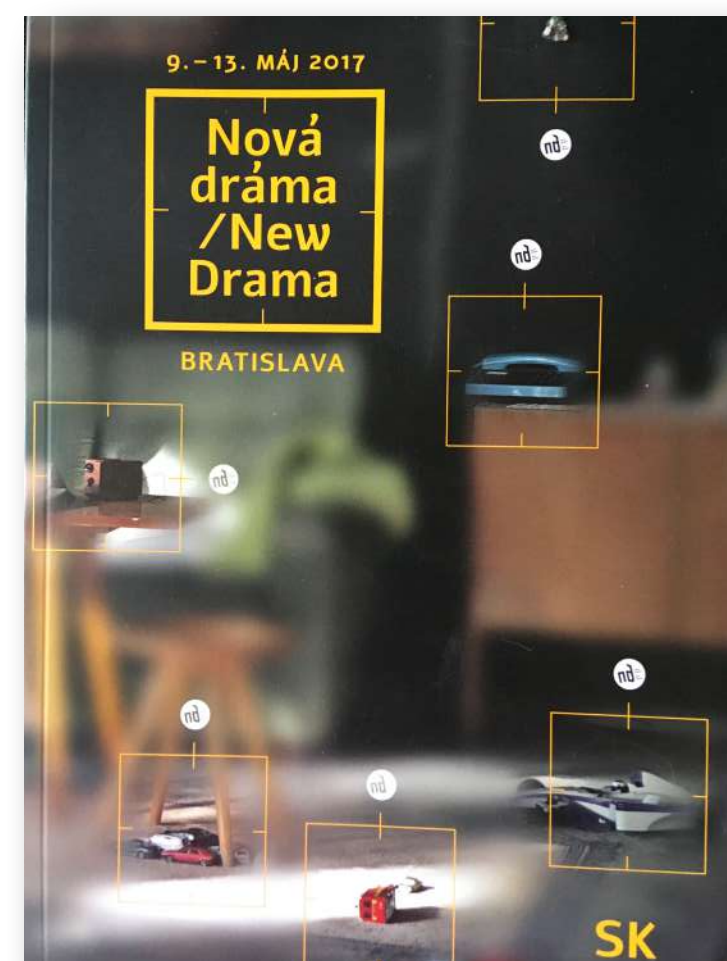
Katalóg festivalu / Archív Divadelného ústavu

V roku 2001 sa **Letné shakespearovské slávnosti** po prvýkrát dostali do Bratislavy – na nádvorie Vysokej školy múzických umení. Pôvodne český projekt dostal v roku 2005 slovenského partnera. Z iniciatívy herca Mariána Zedníkoviča malo v tomto roku premiéru slovenské naštudovanie *Kupca Benátskeho*. Festival rozšíril spektrum plenérových letných podujatí nielen v Bratislave a Prahe, ale aj v regiónoch oboch krajín.

www.wshakespeare.sk

Plagát festivalu s použitím fotografie Pavla Máru / Múzeum Divadelného ústavu

Festival Nová dráma / New Drama (2005) organizuje Divadelný ústav v Bratislave. Je zameraný na prezentáciu inscenácií nových a moderných dramatických textov domácej i zahraničnej proveniencie. Zaujímavou a atraktívnou súčasťou festivalu je vyhlásenie výsledkov súťaže o najlepší dramatický text *Dráma*, zahraničný dramatik – patrón festivalu či Focus zameraný na dramatickú tvorbu danej krajiny.

www.novadrama.sk

Katalóg festivalu Martin Mistrík / Archív Divadelného ústavu

Po vykryštalizovaní Divadelnej Nitry ako medzinárodného festivalu vzniklo na Slovensku vákuum v prezentovaní tvorby domácich divadiel. Toto miesto zaplnil martinský festival **Dotyky a spojenia** (2005), ktorý prevzal pomenovanie z legendárnej martinskej inscenácie režiséra Romana Poláka. V rámci sprievodného programu vytvára priestor na prezentáciu školských inscenácií, pouličného divadla, ako aj inscenácií určených deťom.

www.dotykyaspojenia.sk

Plagát Ján Novosedliak / Múzeum Divadelného ústavu

Festival divadiel strednej Európy (2006) prináša košickému publiku zaujímavé divadelné produkcie z Poľska, Česka, Maďarska a Slovenska. Nepríamo nadväzuje na divadelné prehliadky a festivaly venované tvorbe krajín Východnej Európy.

www.kosicefest.eu

Plagát festivalu / Archív Divadelného ústavu

Eurokontext (2014 – nultý ročník) je jedným z najmladších festivalov na Slovensku. Súčasne ide o festival multidruhový – činoherné ročníky sa striedajú s ročníkmi zameranými na operu a tanečné divadlo. Garantom festivalu je Slovenské národné divadlo a koná sa v Bratislave. Festival od svojho vzniku vytvára priestor na prezentáciu a konfrontáciu slovenskej tvorby so zahraničnou.

www.eurokontext.sk

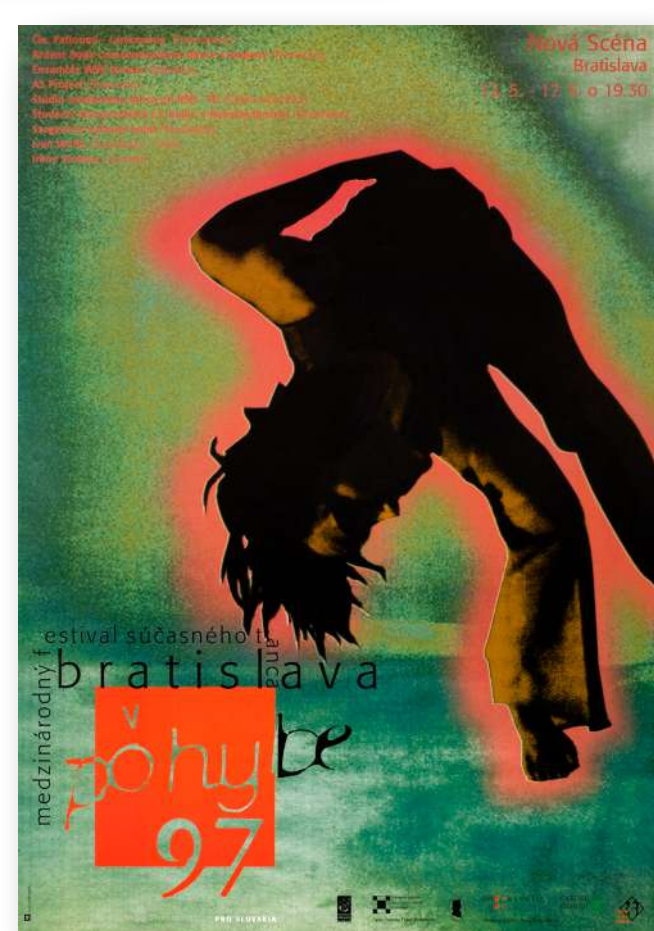
Propagačný materiál festivalu / Archív Divadelného ústavu

Bábkaršská Bystrica (1974) je najstarším festivalom bábkových divadiel na Slovensku. Je to festival s medzinárodnou účasťou a mimoriadne flexibilnou dramaturgiou, ktorá veľmi citlivo reaguje na zmeny spoločenského i divadelného prostredia. Festival prebieha v dvoch rovinách – tvorbe pre deti a tvorbe pre dospelých a v posledných rokoch vďaka projektu Banská Bystrica Tour aj vo viacerých mestách a obciach regiónu. Ďalšími zaujímavými bábkarskými festivalmi sú **Bábková Žilina** (2009) zameraná na prezentáciu výhradne pôvodnej domácej tvorby a festival divadelných škôl so zameraním na bábkarskú tvorbu krajín V4 v Nitre **Stretnutie – Setkání – Spotkanie – Találgozás** (2000).

www.bdnr.sk, www.sdn.sk

Plagát Ján Novosedliak / Múzeum Divadelného ústavu

Bratislava v pohybe (1997) je najstarším tanečným festivalom na Slovensku. Od začiatku sa kreoval ako medzinárodný tanečný festival s orientáciou na súčasný tanec. Popri tvorbe zahraničných tanečníkov festival prezentuje aj tvorbu slovenských tanečníkov pôsobiacich doma i v zahraničí. K zaujímavým projektom patril festival **Štyri dni tanca pre vás**, dnes **Tvorivé dni pre vás**, ktorý je otvorený širokej tanečnej verejnosti a prispieva k budovaniu silnej profesionálnej tanečnej základne.

www.abp.sk, www.studiotanca.sk/festivaly.html

Plagát festivalu / Múzeum Divadelného ústavu

Nu Dance Fest (2006) je medzinárodný festival súčasného tanca, ktorý sa prioritne zameriava na tvorbu slovenských choreografov. Cieľom festivalu je sprostredkovať najnovšie trendy v súčasnom tanci a pohybovom divadle, medzižánrové predstavenia a konceptuálne kvalitné diela s vlastným názorom. K originálnym festivalom nového divadla a tanca patrí aj **KioSK**, ktorý sa uprostred leta koná v kultúrnom centre Stanica Žilina-Záriečie.

www.nudancefest.sk, www.kioskfestival.sk

Plagát festivalu / Archív Nu Dance Fest

R • K
SL • VENSKEH •
DIVADLA 2 • 2 •